

Степанов В.Ю.

*доктор наук з державного
управління,
професор, ХДАК, Україна*

Взаємодія культур у туризмі

У сучасному світі в туризмі виділяються різноманітні види: рекреаційний, спортивний, екологічний, етнографічний, лікувальний, культурно-пізнавальний й ін. Сформувалася ціла індустрія відпочинку, що пропонує подорожі на будь-який смак. Але серед працівників турбізнесу існує точка зору, що міжкультурна взаємодія в туризмі може бути відсутня [3]. Чим же викликані подібні побоювання?

Деякі готелі спеціалізуються на прийомі переважно однієї категорії туристів. Тобто на відпочинку спілкування відбувається лише з співвітчизниками. В результаті, перебування (наприклад, в Туреччині) перетворюється в нескінченне спілкування з представниками рідної культури.

Інший момент, який також дає привід задуматися над тим, чи має місце взаємодія культур у туризмі? Деякі фахівці з туризму рекомендують при визначенні туристського продукту задатися питанням: що хочуть побачити іноземні туристи в тій чи іншій країні? Будувати концепцію розвитку туризму, на їхню думку, необхідно саме виходячи з бажань потенційних споживачів, а не з того, що б місцевому населенню хотілося показати. Головне – залучити туристів. А залучають часто саме культурними імітаціями.

На наш погляд, побоювання працівників туристської сфери дещо перебільшені. Дійсно, є туристи, для яких інша культура не представляє інтересу, головне – відпочити і виїхати додому. Але навіть серед пляжних туристів зустрічаються бажаючі з'їздити на екскурсію або відвідати який-небудь відомий пам'ятник.

Опинившись у місті, через архітектуру, спілкування в місцевих магазинах і кафе людина долучається до іншої культури: щось у традиціях місцевих жителів його дратує, щось викликає здивування і непідробний інтерес. У будь-якому випадку, турист порівнює місцеві звичаї з тим, що прийнято в його культурі. Через це зіставлення, через внутрішній, а часом і зовнішній діалог, через конфлікт культурних традицій він ідентифікує самого себе і пізнає країну [1].

Звичайно, туризм створює «ідеальну картину» місцевої культури, часом підкреслюючи одні її боки і нівелюючи інші. Але зрозуміло – це боки тієї культури, яка демонструється. За цими своєрідними «театральними декораціями», що вибудовується туристською індустрією і проглядає культура.

На думку деяких фахівців, туризм все більше перетворюється у заздалегідь заплановане, продумане і, часом, передбачуване явище. Зокрема, цьому сприяє поширення готельних і ресторанних ланцюжків, у яких діють єдині стандарти, меню, обладнання кімнат й ін. Турист, купуючи розміщення у готелі «люкс», у

будь-якому куточку земної кулі може бути впевнений, що отримає послуги і якість [6].

В останні роки спостерігається тенденція, коли попит на туризм стає все більш диференційованим. З'являються категорії туристів, які прагнуть відійти від «упакованості» і контрольованості. З'явилися нові розваги: «хели-ски» (*Heliskiing*) – спуск з гори, де немає прокладених трас; занурення серед акул; підлідний дайвінг й ін. При цьому розвивається будівництво незвичайних готелів.

Відповідно до цього говорити про одноманітність сучасного туризму не доводиться. Він змінює свій вигляд, переробляє для своїх потреб відкриття науки, використовує розвиток техніки. У будь-якому випадку, де б людина не жила: в готелі, повністю населеному співвітчизниками або міжнародному студентському гуртожитку, хатині або винній бочці – відбувається взаємодія культур [2].

Діалог культур може виникати не тільки при безпосередньому контакті з представниками інших культур, а й під час огляду пам'яток стародавніх цивілізацій, що не існують нині, але вступають в контакт з людьми через твори мистецтва. Людина, часто і не усвідомлюючи, читає символи колишніх культур, що зафіксовані в образах з каменю, гіпсу, фарб. Звичайно, сучасній людині доступні тільки натяки на зміст образів, а розгадування їх зустрічає великі труднощі. Щось з колишніх епох може залучати, щось викликати осуд, обурення, нерозуміння. У будь-якому випадку, непомітно для туриста відбувається його спілкування з іншими культурами не тільки в просторі, але і в часі.

Великою популярністю серед туристів користуються поїздки в етнографічні музеї, резервації, в яких намагаються максимально наочно показати особливості культури того чи іншого етносу. Поряд з демонстрацією атрибутів культури можуть організовуватися зустрічі з місцевим населенням. У таких поїздках туристи не тільки дізнаються про різноманіття етносів, особливості їх культури, а й пізнають себе, розуміють свою відмінність. У разі, якщо мова йде про внутрішній туризм, відбувається усвідомлення різнобічності національної культури, усвідомлюється не тільки відмінність, а й спільність культур, їх єдність [5]. Ставку на цей вид туризму роблять і в Україні.

Наслідки взаємодії культур за допомогою туризму також можуть бути різними. Наприклад, конфлікт культур може мати місце через різницю в звичаях, традиціях, ритуалах. Він може бути викликаний культурним шоком, невмінням користуватися місцевою системою транспорту, незнанням мови.

При виборі країни, категорії і виду відпочинку люди відчувають цілком певні побоювання. Ще К. Г. Юнг на початку двадцятого століття писав у своїх роботах з психоаналізу про те, що більшість вчинків, що вимагають від людей особливого рішення, відбуваються під впливом страхів і побоювань [4]. Небажання спілкування з представниками інших культур може бути викликані випробуванням раніше «культурним шоком», що виявляється у тривожному стані, постійному неспокої про якість їжі, чистоти посуду, постільної білизни й ін.

Сприйняття культур у туризмі може носити характер заперечення відмінностей культур. Захисна реакція проявляється в обговоренні місцевих звичаїв, порівнюванні їх зі звичними для рідної культури туристів. При цьому інша культура сприймається як вкрай дивна і неправильна. Мінімізація відмінностей проявляється у разі, коли туристи, знаючи, що існують інші культури зі своїми особливостями, вважають, що вони не настільки відмінні від їх рідної культури.

Вищевикладене дозволяє виділити ряд особливостей взаємодії культур у туризмі. Взаємодія культур у туризмі виявляються через діалог, монолог, конфлікт, який найчастіше буває викликаний культурним шоком. Туристи не завжди відчувають культурний шок, вони їдуть, не встигнувши пройти всі його етапи. Крім того, приймаюча сторона, як правило, докладает значних зусиль для того, щоб турист міг повноцінно відпочити, не відчуваючи дискомфорту через різницю культур. Сприйняття інших культур у туризмі може проявлятися у запереченні відмінностей культур, захисту власної культурної переваги, мінімізації відмінностей, інтеграції і в нову, і в рідну культуру. Взаємодія культур у туризмі може мати різну інтенсивність, залежно від умов проживання, послуг підприємств туристичної індустрії й ін.

Відзначимо, що туризм стає все більш різноманітним. З'являються нові види подорожей, незвичайні засоби розміщення і розваги. Тобто туризм виступає одним з факторів глобалізації. Крім того, туризм часом використовується для просування культури провідних країн. У зв'язку з цим необхідно виробити норми взаємодії культур в туризмі, норми міжкультурного діалогу.

Список використаних джерел:

1. Лотман Ю. М. Семиосфера. *Искусство*. СПб, 2000. 704 с.
2. Соколова М В. Туризм как фактор кросс-культурной коммуникации. *Вестник МГУКИ*. 2007. № 4. С 12-16.
3. Смаль І. В. Туристичні ресурси світу. Ніжин: Вид-во Ніжин. держ. ун-ту ім. Миколи Гоголя, 2010. 336 с.
4. Юнг, К.Г. Собрание сочинений: В 19 т. Т. 15. Феномен духа в искусстве и науке. М.: Ренессанс, 1992. С. 176.
5. Hall, С.М. *The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space*. 3rd edn, Routledge. 2006. 427 p.
6. Pike S. *Destination branding. An integrated marketing communication approach*. Oxford: Elsevier, 2008. 406 p.